

מפעל דף היומי בעיון

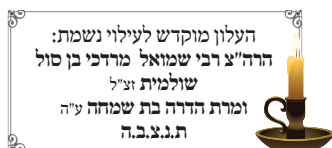
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע, מ"א, ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

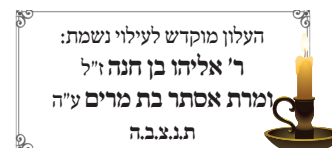
יום א' ז' תשרי-שבת י"ג תשרי תשפ"ב

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת כתובות פ"ה-צ"ד

שבוע פרשת האזינו

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף פ"ה ע"א

אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא.

כתב הרמב"ן, יש כאן שאלתן של ראשונים מאי נפקא ליה מינה, דהיינו מה מרויח במה שמביא אותה לידי שבועה דאורייתא, דמה ההבדל ביניהם, זו שבועה וזו שבועה ורש"י כתב בשני אופנים, לעיל [פ"ז ע"ב ד"ה שבועה] דשבועה דאורייתא לא הופכים אותה על שנגדו. והרמב"ן [ד"ה אי פקח] כתב דאין זה נכון, דשבועת הנוטלין שהיא דרבנן בודאי אין מהפכים אותה, וכן כתב הרי"ף [מ"ח ע"א מדפי הרי"ף]. וכאן [ד"ה לידי] כתב רש"י ששבועה דאורייתא היא בשם או בכינוי ואוחזו ספר בידו וחמורה היא מאד, אבל שבועה דרבנן קללה בעלמא כעין שלנו. וגם על זה כתבו הרי"ף והרמב"ן שאף שבועה דרבנן היא בניקטת חפץ בידו.

והרי"ף כתב דהנפקא מינה למה דאמרו במסכת שבועות [מ"א ע"א] דבדאורייתא יורדים לנכסיו ולא בדרבנן, לכן כאן אם לא יביא אותה לידי שבועה דאורייתא ואמרה לא משתבענא וקדמה ותפסה כתובתה בלא שבועה ואמרה לא מהדרנא ולא משתבענא, כיון דקיימא לן דבדרבנן אי לא משתבע לא נחתין לנכסיה לא נוכל לרדת לנכסיה, אבל השתא דמייתי לה לידי שבועה דאורייתא אי אמרה לא משתבענא ולא מהדרנא ליה מידי, דשלי נטלתי, נחתין לנכסיה ומפקינן בעל כרחיה.

והרמב"ן כתב, דלולי דברי הרי"ף הנ"ל היה נראה לומר דכי אמרינן בדרבנן לא נחתין לנכסיה הני מיילי בשבועת הנשבעין ולא משלמין, דבזה מדובר בסוגיא שם, ואם אינם רוצים לשלם אין יורדין לנכסיהם, אבל הנשבעין ונוטלין שתפסו ולא רצו לישבע ודאי מוציאין מידם, שהרי שלא כדן תפסו, ואוקי ממונא בחזקת מאריה קמא דכל זמן שלא נשבע אין לו עליו כלום, דאם אתה אומר כן כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואינו רוצה לישבע, אלא נראה

שמוציאין גזילה מתחת ידו, אבל באמת מהסוגיא בשבועות משמע כהרי"ף, לכן אפשר לומר שכל הנשבעין ונוטלין שדינן ליטול מן התורה בלא שבועה, כגון פוגם שטרו ואלו השנויין כאן, שרק מדרבנן הצריכום שבועה, שאם תפסו ואינן רוצים לישבע לא נחתין לנכסיה אלא משמתין ליה כדעבדינן בגזל דרבנן כדמפרש התם בשבועות.

והרמב"ן כתב ליישב השאלה ששאלו ראשונים דנפקא מינה שאם היתה אשה זו חשודה על השבועה היה מן הדין שתטול בלא שבועה, דתקנתא לתקנתא לא עבדינן ולא מהפכין לה אשכנגדו, ומיפסד נמי לא מפסדא כיון שדינה ליטול מן הדין בלא שבועה. וכן הכלל מסור בידינו בכל אותן הנשבעין ונוטלין שדינן ליטול מן הדין בלא שבועה, ועכשיו שהוא מביא אותה לידי שבועה דאורייתא נשבע הוא ונוטל ממנה. אבל כתב הרמב"ן דשמע דהרי"ף לא היה דעתו כן, וכתב בתשובה שהפוגם שטרו והוא חשוד נשבע הלא ונפטר לפיכך לא השיב בשאלה זו כן.

וכתב הרמב"ן לתרץ עוד, דנפקא מינה דאי רוצה האשה לומר, איני רוצה לדון על השטר, חישבו לשטר כמי שאינו, דאז חייב היסת, ואפילו אם נהפוך אותה עליה מכל מקום חוזרת להיות היסת, והשתא שהביאה לידי שבועה דאורייתא דעד אחד על כרחיה נשבעת. וככל הנ"ל כתבו גם הרי"ף [שם] והריטב"א.

ולענין תפיסה כתב הרי"ף דמסתברא דוקא שתפסה ממנו מעות, אבל תפסה מיניה מטלטלין, כיון דגופיהו לא מקניין לה מפקינן מינה והדר לא גביא אלא בשבועה.

ור"נ אמר אפילו ב"ח שלא יהא כ"א הולך ונוטל מעות של חבירו והולך ויושב במדינת הים ונמצאת נועל דלת בפני לוויין.

וכתב הרי"ף [מ"ח ע"ב מדפי הרי"ף], וקיימא לן כרב נחמן, דהלכתא כוותיה בדיני, ועוד דהוא מסקנא דשמעתא, וטעמא

כולל ומכון ראש פינה:

דיליה טעמא מעליא הוא, אלא בראשונים מצאנו דלא חששו להא דרבא אמר רב נחמן, וסמכו בזה על הירושלמי שהעמידו שנפרעים מן האדם שלא בפניו רק כשהריבית אוכלת בו, והרי"ף כתב דאנן מסתברא לן דלא עדיף הא דאמרין בגמרא דבני מערבא מהא דאמרין בגמרא דילן. אבל ודאי אם אפשר לשלוח ולהודיע לו שולחים ומודיעים, ואם אי אפשר עבדינן כרב נחמן.

והריטב"א [ד"ה ור"נ] הביא פסק הנ"ל וכך פסק אף הרמב"ם, וכתב, ומיהו אם הלוח במקום קרוב כדי מהלך יום אחד צריך להודיעו, ואף כשהוא במקום רחוק אין זה גובה כי אם בשבועה, ואע"פ שיש נאמנות בשטר, אלא אם כן האמינו בפירוש אפילו שלא בפניו. וכתב עוד הריטב"א, דלפי טעמו של רב נחמן נראה שלא תקנו כן אלא כשלוח ממנו כאן והלך לו, אבל אם הלוח לו במקום אחר והוא בא לכאן לגבות מנכסיו שיש לו כדין, אין מגבין לו שלא בפניו אלא ילך במקום שהוא וידון עמו, ואם יפסקו עליו שם שראוי לגבותו ומייתי אדרכתא בידיה מגבין ליה, דבהא ליכא טעמא שנוטל מעותיו של חבירו והולך לו, ושכן הוא דן.

והרא"ש [סימן כ"ז] כתב, כתב רבינו חננאל ז"ל, מעשים בכל יום שאין מוכרים שלא בפני בעל חוב ולית דחש לה להא דרב נחמן דאמר אפילו בעל חוב נמי ואף שיש ראיות דכן הלכה, מכל מקום כיון דמעשים בכל יום סמכין אהא דאיתא בירושלמי וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר כשרבית אוכלת בו, והביא הרא"ש שם את דעת הרי"ף.

וכתב הרא"ש דמה שכתב הרי"ף דאם איפשר לשדורי ולאודועי צריך להודיעו, יראה לפרש האי אפשרות בכדי שילך שליח ויחזור בתוך שלשים יום שהוא זמן בית דין, דטפי משלשים יום אין לנו כח לאחר פירעון הלוח. והמלוה יוסיף על חובו שכר השליח ויגבהו עם חובו, כדמצינו בערכין [כ"ג ע"ב], המקדיש נכסיו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים משום דרבי אבהו, ולשון מוסיף משמע שמוסיף על הלואתו וגובה הדינר עם שאר חובו, והוא הדין להוצאת השליח שהוא לטובת הלוח, שמן הדין הוא ראוי לירד לנכסיו מיד משום נעילת דלת. ואם אין שליח יכול לילך ולחזור בתוך שלשים יום בית דין יורדין לנכסיו מיד ומגבין לו חובו:

דף פ"ח ע"ב

אלא אמר רב פפא לאפוקי מדרבי אליעזר ומחלוקתו וכו'.

כתב רש"י [ד"ה אלא], לאפוקי מדרבי אליעזר ומחלוקתו, כלומר לא תימא רבי שמעון אכתב לה נדר ושבועה לחוד פליג, אלא אכולי מלתא דרבי אליעזר ובני מחלוקתו פליג, ארישא וסיפא, שמעיניה דקאמר רבי אליעזר ורבנן משביעה כל זמן שירצה שבועת אפוטרופיא היכא דלא פטרה מן הנדר ומן השבועה ואפילו שלא בשעת תביעת כתובתה, ואם פטרה מן השבועה אפילו יורשין אין משביעין אותה

כשנפרעת מהם כדקתני נדר ושבועה אין לי ליורשי כו', ואתא רבי שמעון למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין ליורשי עליך כאבא שאול, ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין על אפוטרופיא שבחיי בעלה, ואפילו לא פטרה מן השבועה, דלית ליה דרבי אליעזר ומחלוקתו דאמרי משביעה כל זמן שירצה.

ולענין הלכה כתב הרא"ש [סימן כ"ז] דכתב הרי"ף דהילכתא כתנא קמא דהוא סתם מתניתין, דקיימא לן בכל דוכתא דלא איפסיק הילכתא בהדיא הלכה כסתם מתניתין, והכא לא איפסיק הילכתא בהדיא, דרב פפא לא בא לפסוק הלכה אלא לפרש את דעתו של רבי שמעון הוא דאתא, ולעולם הלכה כתנא קמא. ור"ת פוסק הלכה כרבי שמעון, ומעשה בא לפניו באשה שמינה בעלה אפוטרופיא והושיבה חנונית והיו לה הרבה מעות בידה ואמרה של אחרים הן, ורצה בעלה להשביעה, ופסק ר"ת שאינו יכול להשביעה בטענת שמא, כרבי שמעון דאמר כל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה, ויורשין לאו דווקא, דקאמר רבי שמעון כאבא שאול בן אימא מרים, ובהא פסיק לעיל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים, אם כן הילכתא נמי בכולה מילתא כרבי שמעון, דלית לן למימר דהילכתא כוותיה בהא ובאידיך לא אלא היכא דמפרש לה הש"ס בהדיא. וכן פסק רבינו חננאל כרבי שמעון, וזה לשונו, וקיימא לן כוותיה דרבי שמעון, הילכך התובעת כתובתה משביעין אותה על כל דבר שהיה בידה אפילו בחיי בעלה, ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא בטענת ברי, והני כולו דבעי לאוקמי רבי שמעון כוותיהו כגון חנן ואבא שאול בן אימא מרים הילכתא כוותיהו.

וכתב הרא"ש, מסקנא דסלקא מהך שמעתתא, המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופוס, לרבנן משביעין אותה כל זמן שירצה אף בטענת שמא אם חושד אותה בשתי כסף, אבל לא על פלכה ועיסתה בטענת שמא אם לא בטענת ברי או בטענת שמא על ידי גלגול, ורבי אליעזר סבר דאף על פלכה ועיסתה משביעין לכתחלה, ורבי שמעון פליג עלייהו ואמר דאף אם הושיבה חנונית ומינה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה, אבל אם גירשה והיא תובעת כתובתה משביעה על הכל.

וכתב הרא"ש לענין פטור שפטר הבעל את אשתו וכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך שאינו יכול להשביעה, דיח להסתפק אם פטור דשבועה הנפרעת שלא בפניו הוי בכלל, לפי שראוי היה שלא לירד לנכסי אדם שלא בפניו דחיישינן לשובר או לצררי, אלא שאמרו חכמים לעשות כן לרבי יצחק נפחא בכתובת אשה דוקא משום חינא ולרב נחמן אף בבעל חוב משום נעילת דלת, הילכך ראוי שלא יועיל לה הפטור לענין זה, דכיון דשלא בפניו היא מעיזה פניה. וכתב הרא"ש דיראה שהפטור מועיל לכל שבועה שבית דין מחייבין אותה.

ועוד כתב הרא"ש [סימן כ"ט] [כבר הבאנו מזה בסוף הקובץ הקודם] דמה שהזכיר כאן דמשביעין אותה ואת הבאים ברשותה, דבירושלמי [הלכה ה'] מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה אשבעת אפטרופוס, כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפטרופוס תחתיה, אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה, ומדקדק מזה בירושלמי דכל ארבעה שומרים אם כשפטרן מן השבועה והשאילו לאחרים ברשות משביע את האחרים.

נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אין יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה אבל יורשין משביעין אותה ואת כו'.

כתב הרא"ש [שם] דהך בבא מפרשא בגרושה, אבל באלמנה לא משכחת יורשין משביעין יורשין, דאם לא נשבעה האלמנה אינה מורישה שבועה ליורשין.

נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אין יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו ולא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה.

כתב הרא"ש [שם], דאף אם פגמה כתובתה מן היורשין או יורשיה מן הבעל או יורשין מן היורשין פטורין מן השבועה, ולא דמי לשבועת אפטרופוס דאע"פ שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה לישבע, דהתם לא פטרה אלא מאפטרופוסות של ממונו, שאף יורשין לא ישביעוה על שנעשית אפטרופוסית על ממונו, וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים, ואפטרופוסות של ממון יורשין לא פטרה. אבל שבועה דפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותה כתובה שכתב לה ממה שיהיה ולמי שיהיה. ועוד טעם, דהרי מסתמא פטרה משבועה לפי בקשתה, ובודאי העלתה על דעתה ששמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותיצטרך לפוגמה, על כן בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשין, אבל לא העלתה על דעתה כלל שיורשין ימנוה אפטרופוס.

והביא הרא"ש [שם] מהירושלמי דמה שאמרו דאין משביעים אותה וכו' כשהלכה מקבר בעלה לבית אביה דאפילו נתעסקה בין מיתה לקבורה בשאר דברים שאינו לצורך המת אין משביעין אותה, אבל לפי גמרא דידן משמע דאיירי דוקא בצרכי המת. ואבא שאול פליג אמתניתין וסבר דאפילו פטרה ואת יורשיה ממנו ומיורשיו כשבאין לגבות כתובתה מן היורשין צריכין שבועה והלכתא כוותיה.

דף פ"ט ע"א

שמע מינה כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ושמאול אמר אף במקום שכותבין כתובה וכו'.

והרי"ף [מ"ט ע"א מדפי הרי"ף] הביא אוקימתא דשמואל וכתב דהלכתא כוותיה. והביא הרי"ן דהקשו עליו דהרי כל אוקימתא זו היא בגלל דאין כותבין שובר, אבל לדידן דקיימא לן דכותבין שובר שפיר קיימא מתניתין אפילו במקום שכותבין. וכתב הרי"ן דאפשר לקיים דברי הרי"ף, דנהי דקיימא לן כותבין שובר וקיימא לן נמי דהטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, אפ"ה במקום שכותבין אינה גובה כתובתה בגט משום דריעא טענתה, שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה והורע כח מעשה בית דין.

וכתב הרי"ן, הילכך נקטינן דהוציאה גט ואין עמה כתובה במקום שאין כותבין, גובה כתובתה דהיינו מנה מאתים, דתנאי בית דין הוא, והוא שהוציאה גט ממש, אבל בעידי הגט לא גביא, דאיתרע ליה מעשה בית דין, דחיישינן דלמא בית דין הגבוה על פי הגט וקרעו את הגט. ובמקום שכותבין אינה גובה כתובתה אלא בשיש כתובה עמה, אבל אין עמה כתובה לא, דאיתרע ליה מעשה בית דין, והדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה.

וכל זה לענין עיקר כתובה, אבל לענין תוספת אם נאמן לומר פרעתי, כתב הרי"ן דלפי שיטת הרי"ף פשיטא דנאמן, דאפילו בכתובה במקום שכותבין נאמן, ובתוספת כל מקום הוא מקום שכותבין, ואפילו לדברי מי שאומר דרבי יוחנן אפילו במקום שכותבין אמר, הני מילי בעיקר כתובה שהוא תנאי בית דין, אבל בתוספת לא. ואע"ג דאמר לעיל [ג"ד ע"ב] תנאי כתובה בכתובה דמי, הני מילי לדברים שמנה שם, כגון מוחלת או מוכרת וכו', אבל לשאר דברים לא. ואפילו לדברי מי שאומר דתוספת כעיקר כתובה היא ואפילו למה שלא מנה שם, הני מילי למהוי כקולי וחומרי דכתובה, אבל לטוען אחריו לא, דעיקר כתובה הוי מעשה בית דין ותוספת אינו אלא כמלוה בעדים.

דף פ"ט ע"ב

שני שטרות היוצאים בזה אחר זה ביטל שני את הראשון.

רש"י [ד"ה בזה אחר זה] פירש שזמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחד, ביטל שני את הראשון ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשיעבוד קמא. וכתב הרמב"ן [ד"ה שני], דלרש"י דשני השטרות על הלואה אחת או על מכר אחד, איני יודע אם רצונו לומר על הלואה אחת ודאי, כגון שהודה מתחלה שעל מעות הראשון הוא כותב זה השני, או בסתם. והרי"ף כתב דהאי דינא ליתא אלא בשטרי מכר או בשתי כתובות אבל לא בשטרי הלואות, דבשטרי הלואות גובים את שניהם, והביא ראיה לכך. והרמב"ן כתב דיש לדון אחר דבריו, שהרי לפי סוגיות הללו נראה שדרך הוא לכתוב תוספת הכתובות סתם, והוציאה שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות ואין שינוי בין לשון זו לזו, אלא בשתייהן כתוב ויהיבנא ליכי במוהריכי תלת מאה, ואפשר הוא שכל השלש

דף צ' ע"ב

שמע מינה ממתניתין תלת שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן לאינצויי ממאי מדקתני שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי.

כתב הר"ן [מ"ט ע"ב מדפי הרי"ף] והרא"ש [סימן ב'] דיש מי שאומרים דכי אמרינן אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין הני מילי הוא שכבר מתה השניה, דכיון דאף בני שניה יורשין כתובת אמנן אע"פ שאין יורשין אותה מכח אביהם ליכא למיחש לאינצויי, אבל היכא דקיימא שניה, כיון שאין בניה נוטלין כלום אף בני הראשונה לא שקלי כתובת בנין דכרין, דבכי האי גוונא ודאי חיישינן לאינצויי, זהו דעת רבינו חננאל ומקצת גאונים. ולאינצויי כי הא ודאי חיישינן, לפי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא כתובת אמנן ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאין נקיים מהם לגמרי. ויש מן הגאונים דאמרי שאפילו בחיי השניה נוטלין בני הראשונה, ודייקו מלשון המשנה שניה ויורשיה קודמין, וכמו שדייקנו על יורשיה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי, ה"נ דייקנן בשניה מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי. וכתבו הרא"ש והר"ן דכן מסתבר, דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה, גם אחרי מותה נמי לית להו, דכבר זכו בני השניה בנכסים.

וש"מ כתובה נעשה מותר לחברתה.

דאע"ג דלא תיקון כתובת בנין דכרין אלא אם כן יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כדתנן בפרקין, הני מילי כי מתו שתייהן בחייו דתרווייהו אתו בתורת בנין דכרין, אבל אחת בחייו ואחת במותו שהשניה נגבית בתורת חוב, אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא, שכשמת נפלו נכסים לפני יורשין, וכשיוצא שטר חוב על אביהם אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהם והיא היא ירושתן, לפיכך כתובה זו נעשית כמותר לירושה וגובין יורשי ראשונה כתובת בנין דכרין.

וכתב הר"ן [מ"ט ע"ב מדפי הרי"ף] בשם הרשב"א, דנהי דכתובה נעשית מותר לחברתה, אין בני הראשונה נוטלין כלום אלא כשהנכסים מספיקין לשתי כתובות, שלא תיקנו כתובת בנין דכרין אלא כשיכולין ליטול כל הכתובה, אבל ליטול מקצת לא תקינו.

וכן כתב הרא"ש [סימן ב'], וכשפרע כתובת השניה לא נשאר לבני הראשונה כדי כתובתן, ראיתי מן הגדולים שכתבו דלא תקינו כתובת בנין דכרין אלא היכא דמצוי למשקל כל כתובת אמנן. ולא מיסתבר כלל, כיון דבשעת מיתת אביהן היה בנכסים כדי לקיים נחלה דאורייתא לא הפסידו זכותן, ומה שישאר אחר הפריעה יטלו הן רב הן מעט. וכן בשתי כתובות ובעל חוב ויש יתר על שתי כתובות דינר, אע"פ שהחוב גדול יחלוקו המותר ביניהם לפי הכתובות אע"פ שאינן גובין בו כתובת אמנן, וה"ה נמי בכתובה נעשית מותר לחברתה.

מאות תוספת כשם שהמאה תוספת, וכן בשוות אפשר שהכל תוספת, ואע"פ כן דנין בה יד בעל השטר על התחתונה ובטל שני את הראשון בשוין, ואם כן אף בשטרי הודאות והלוואות יש לומר כן. וכתב הרמב"ן שיש לחלק ביניהם, דבכתובה היה לו לפרש ואוסיפית, ובהלוואה לא היה לו לפרש כלום, שהוא רוצה לפרוע הראשון ולא ניחא ליה לאדכוריה כלל בשטר שני, וכתב הרמב"ן שהדעת נוטה לדברי הרי"ף, ואף שבירושלמי לא משמע כן, יש ליישבו אף לדעת הרי"ף. יכתוב לו שטר.

פרק עשירי

דף צ' ע"א

בעל חוב מאוחר שקדם וגבה.

כתב הרמב"ן [ד"ה הא], הא דאמרינן בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, נראה לי דקסבר שעבודא לאו דאורייתא, ואחד מלוה בשטר ובע"פ אינו גובה אלא מבני חורין משום שכופין אותו לקיים מצות עשה, ולמה אמרו בשטר גובה מן הלקוחות כדי שלא תנעול דלת, שאם תאמר אינו גובה, אף הוא לזה ומוכר כדי שלא יטרוף ממנו כלום. הלכך האי טעמא ליתיה אלא גבי לקוחות, אבל גבי בעל חוב מאוחר, כיון דתרווייהו בעלי חוב נינהו, אם אתה נועל דלת בפני אחד אתה פותח בפני אחר, ועוד שאין אדם עשוי להלוות על מנת שאם קדם ותפס יש לו ואם בא לב"ד יפסיד. ומאן דאמר מה שגבה לא גבה סבר לא פלוג רבנן במשועבדים, אי נמי שעבודא דאורייתא, ופסק הרי"ף ז"ל מה שגבה לא גבה.

וענין זה הוא גם לקמן [צ"ד ע"א] במאי קא מיפלגי אמר שמואל כגון שנמצאת שדה אחת מהן שאינה שלו ובב"ח שקדם וגבה מה שגבה גבה קמיפלגי תנא קמא סבר מה שגבה לא גבה ובן ננס סבר מה שגבה גבה ורב נחמן אמר רבה בר אבוב דכ"ע מה שגבה לא גבה והכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי וכו'.

והביא שם הרא"ש [סימן י"א] דרבינו חננאל הקשה מגמרא בערכין [ז' ע"ב] היו בידו חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחת לראשונה יצא, מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, וכאן מסיק רב נחמן דכולי עלמא מה שקדם וגבה לא גבה, וכן בעוד מקומות, אם כן הוי סתירה. ותירץ דבינו חננאל דגבי הקדש אמרינן מה שגבה גבה ואין לחוש הואיל והכל להקדש. עוד תירץ, דהתם במטלטלים, לכך מה שגבה גבה דלית להו דין קדימה ומשום דלית להו קלא, אבל במקרקעי מה שגבה לא גבה.

וכתב הרא"ש שם, ורב האי גאון ורבינו חננאל ורב אלפס ז"ל פסקו כמאן דאמר מה שגבה לא גבה, דהלכתא כרב נחמן בדיני, ושמואל נמי דאוקי פלוגתייהו בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה רבנן סברי מה שגבה לא גבה ויחיד ורבים הלכה כרבים.

מהנהנו נכסי מפרעי בין בשעת מיתה בין בשעת חלוקה, אי נמי כיון דבשעת חלוקה איכא מותר דינר לא מיעקרא נחלה דאורייתא דנחלה דבשעת חלוקה שמה נחלה:

והאי מרובין ונתמעטו דאמרינן דזכו בהם מסתברא דוקא אישתדוף או איתזיל, אבל נמצאת שדה שאינה שלו לא זכו בהם, דהא איגלי מילתא דליכא מותר דינר מנכסיה ונכסיה דאינשי לא שמינן להו, ויש מי שכתב דאפילו נמצאת שדה שאינו שלו, וכתב הרמב"ן דליתא:

דף צ"א ע"ב

ההוא גברא דהווי מסקי ביה אלפי זוזי הווי ליה תרין אפדנא זבניניהו חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בעל חוב טרפא לחדא מינייהו והדר אתא וקא טריף ליה לאידך שקל אלפא זוזי ואזיל לגביה אמר ליה אי שויה לך ההוא קמא אלפא זוזי לחיי ואי לא שקיל אלפא זוזי ואסתלק.

כתב הרא"ש [סימן ג'], מצאתי כתוב בשם הר"י דמיירי בדלא אכריז כשטרף אפדנא ראשונה, אבל אם עשו הכרזה בשומת בית דין והורידוהו לקרקע לא מצי תו לסלוקי, דא"כ אין לדבר סוף, וכן מצאתי בשם הרמ"ה, אלא שהוא כתב דהיכא שמכרו או נתנו הב"ח לאחר תו לא הדרה השומא. וכתב הרא"ש דיותר כיון יפה ה"ר יונה דהא דאמרינן [ב"מ ל"ה ע"א] דשומא הדרא לעולם, היינו דווקא כששמו בית דין נכסי הלוה למלוה, ומשום ועשית הישר והטוב עשו תקנה זו שישאר הקרקע ביד בעליו, אבל לוקח שלקח שיעבוד המלוה לא שייך ביה הישר והטוב, כי נכנס לשעבודו של מלוה ולקח במעותי, יחזור ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוה שעבודו. הלכך לרבא נמי נהי דבשעת טירפא יכול לסלקו בזוזי מודה הוא דלאחר שירד לקרקע בשומת בית דין תו לא מצי לסלוקי בזוזי.

ובענין זה הביא עוד הרא"ש [סימן ד'] בשם הר"ם, שאם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר ממה ששמו אותה בית דין, אם רוצה המלוה להחזיק בקרקע צריך לקבלו באותו עילוי, שהשומא והכרזה לתועלת הלוה היא, שאם ימצא מי שיתן יותר הרי טוב, ואם לא יקחם המלוה באותה שומא. אבל אם הלוקח עצמו יעלה על השומא ששמו בית דין לא נחשו לדבריו, כי ודאי לתועלתו הוא מכיון, ואמר בלבו מה לי אם אוסיף וישאר הקרקע בידי, אח"כ אחזור ואגבה הכל מן המוכר, הלכך בעבור העילוי שלו לא נבטל שומת בית דין ששוה לרובא דאינשי.

אך רב האי גאון ז"ל כתב בשער כ"ח בספר המקח וממכר דבעל חוב והלוקח אם יוסיף האחד על חברו, לאותו שיוסיף יהיה הקרקע. ואפשר דההיא איירי כשרוצה אחד מהם להוסיף עד כנגד כל החוב כמו בסוגייתנו, אבל אם ירצה הלוקח להוסיף מעט מעות על שומת בית דין ולא יהיה כל החוב פרוע, בההיא אזלינן בתר שומת בית דין.

וכתב עוד הרא"ש [סימן ב'], דאם לא היו שם נכסים אלא כשיעור כתובה ראשונה ופרעו מהן כתובת השניה, לא יטלו בני הראשונה המותר, כיון דאי הוו שקלו כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא, כי לא היה שם מותר דינר, דאע"פ שפרעו כתובת השניה לית כאן כלל דין כתובת בני דיכרין כיון שלא היה שם מותר דינר יתר על כתובת אמן.

וש"מ כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי.

הביא הר"ן [מ"ט ע"ב מדפי הרי"ף] בשם הרמב"ן [ד"ה ש"מ] דמהא שמעינן שכל מי שאינו טורף מן הלוקחות אינו גובה מנכסים משועבדין למלוה בשטר, ונפקא מינה למלוה על פה מוקדמת ומלוה בשטר מאוחרת, דלמלוה בשטר יהינן למלוה על פה לא יהינן, ושכן כתב הרי"ף בתשובה. והרשב"א ז"ל דוחה את ראייתו, ע"ש, וכתב הר"ן דדברי הרי"ף ז"ל נראים עיקר. אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב בתשובתיו דמלוה על פה קודמת לגבות היכא דזמנו קודם, וכתב הריטב"א דנראין דבריו דכיון דקיימא לן דשעבודא דאורייתא, ושמרן הרא"ה הלוי [הרא"ה] סובר כדברי רבינו האי ז"ל.

מיהו דוקא בשבאו לגבות מן הקרקעות, אבל ממטלטלי, אף לדעת הרמב"ן אפילו מלוה בשטר מוקדמת ומלוה על פה מאוחרת אם באו לטרוף כאחד חולקין לפי שאין דין קדימה במטלטלין, ואם בא מלוה על פה וגבתה מה שגבתה גבתה דכל שאין בה דין קדימה מה שגבתה גבתה:

דף צ"א ע"א

פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתברו מאי אמר רב נחמן כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין כך מועטין ונתברו זכו בהן יורשין.

ודעת רש"י דמועטין ונתברו חולקין בשוה, וכן פירש רבינו חננאל, הביאו הרא"ש [סימן ב']. וכתב הרא"ש דיש מפרשים כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין בני כתובה הגדולה כך מועטין ונתברו זכו בהן יורשין בני הגדולה. וכתב על זה הרא"ש דלא נהירא, דמסתבר טפי למיזל בתר שעת מיתה כמו במרובין ונתמעטו, ועוד כדי לקיים נחלה דאורייתא.

כתב הרמב"ן [ד"ה פשיטא], איכא למידק מאי שנא הא דמרובין ונתמעטו דפשיטא ליה דזכו בה יורשי כתובה גדולה ומאי שנא הא דמועטין ונתברו דקמיבעיא ליה אי זכו בה יורשי כתובה קטנה. וכתב הרמב"ן לבאר דאיכא למימר דפשיטא דמרובין בשעת מיתה זכו בהן יורשין ממה נפשך, שאם תאמר זו נחלה של כתובת בנין דכרין משעת מיתה היא כשאר נחלות הא מרובין נינהו, ואם תאמר שלא חלה עד שעת חלוקה כבר ירשו הכל ואחר כך הם פורעים חובן ולא מיעקרא נחלה דאורייתא. אבל מועטין בשעת מיתה דלמא משעה ראשונה חל שעבודו ונמצא שנעקרה נחלה דאורייתא, או דלמא איגלאי מלתא דהני נכסים שוין נינהו. אי נמי יורשי כתובה גדולה בעלי חוב נינהו וכל אימת דאיכא לאיפרועי

ליפול לפניו מאליה וגם בירר המכר לא חשיבא כולי האי דבר שלא בא לעולם. אבל הר"ן [נ' ע"א מדפי הרי"ף] פירש דמכר שדה שייחד לה אביו בכתובתה.

נהי דאחריות דאימיה לא קביל עילויה אחריות דנפשיה ודאי קביל.

וכתב הר"ן [שם], דמה דא"ל רבא דנהי דאחריות דאימיה לא קביל עילויה אחריות דנפשיה ודאי קביל, כלומר דכיון דאחריות קיימא לן דטעות סופר הוא ודאי שהוא חייב בכל אחריות, אלא ממה שהוציא ממנו בפירוש, והוא לא הוציא ממנו אלא שאם תבא אמו עצמה, וכיון שלא פרט אף עצמו הרי הוא נכלל בשאר האחריות שהוא חייב בו. וכתב הר"ן דלפי זה משמע שאם מכר שלא באחריות כלל דבכי ה"ג אפילו אחריות דנפשיה לא קביל עילויה. אמנם זה דוקא בזכות שיבא לו מיום זה ואילך, אבל בזכות שהיה לו כבר, אע"פ שלא קבל עליו שום אחריות, אותו זכות מיהא קבל עילויה שלא יוכל לערער מחמתו, עיי"ש בראייתו.

דף צ"ב ע"א

דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה אמר ליה רבא נהי דאחריות דעלמא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי קביל עילויה.

והרי"ף גורס, נהי דאחריות דעלמא לא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי לא קביל עילויה. והביא הרא"ש [סימן ז'] פירוש הרמ"ה, דהאי קביל ולא קביל לאו בקבלת המוכר דקביל עליה אחריות ללוקח קאי, אלא בקבלת הלוקח דסביר וקביל דלא ליהדר אמוכר, והכי פירושא, דכי הדר ראובן וזבנה מיניה דשמעון באחריות, נהי דאחריות דעלמא לא קביל ראובן עילויה אלא אדעתא דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה, אחריות דנפשיה דראובן מי לא קביל עילויה דלא ליהדר ביה שמעון.

והר"ן כתב דהאי דאמרינן דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה, היינו דאי בעי ראובן לאשתעויי דינא בהדיה לא מצי אמר לה אידך לאו בעל דברים ידידי את, ומיהו אי לא בעי לא אזיל דאין כח לשמעון לכופו בכך, דיכול למימר ליה אחוי טרפך ואשלם לך. ואם תאמר מאי נפקא מינה אי ראובן משתעי דינא בהדיה או שמעון, יש לומר דנפקא מינה אי ידע ראובן למטען טפי.

אמר רבא אי פקח אידך מגבי לה ניהלייהו ארעא והדר גבי לה מינייהו מדרב נחמן וכו'.

כתב הר"ן, דאע"ג דלעיל בפרק הכותב [פ"ו ע"א] מוכח דכל היכא דאית ליה ללוה זוזי כופין אותו לפרוע במעות, הני מילי בעלמא, אבל במקום פסידא דלוה יכול לפרוע בקרקע, ומשום הכי אמרינן דאי פקח שמעון מגבי לה ניהלייהו. וכן כתב הרא"ש [סימן ח'] דמכאן יש להוכיח דאע"ג דאמרינן דדינא דבעל חוב בזוזי היכא דאית ליה פסידא כי הכא לא

ואם אומר המלוה אני רוצה לקבל את הקרקע בכל חובי בלא שומת בית דין והלוקח אמר לא כן אלא ישומו בית דין ואתן לך כפי שומתן, אין שומעין ללוקח, כי יש בו הפסד ללוה. אבל אם היתומים אומרים כן שומעין להן ומכריזין עליו ומקבלו בשומתו, דהרי אי אתו זוזי לידי דיתמי מסלקי ליה בדמי שווי.

וכן הר"ן [נ' ע"א] הביא דעות אלו, דאיכא מ"ד דדוקא בשלא החליטוה לראשונה עדיין בה' מאה אבל אם החליטוה לא מצי לסלוקי דשומא לא הדרה אלא לבעלים אבל לא ללקוחות מהטעמים הנ"ל, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ב מהלכות מלוה ולוה [הט"ז] שאפילו ללוקח מחזירין, ובודאי דפשטא דהאי עובדא הכי מוכח. ושכן נראה מדברי רש"י בבבא מציעא [ט"ו ע"ב].

אתו לקמיה דאביי אמר להו מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם הני קמאי מצוה קא עבידתו והשתא כי טריף בדינא טריף.

וכתב הר"ן [נ' ע"א מדפי הרי"ף] דיש ללמוד מכאן דכי אמרינן מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם אין כופין אותם בכך, דאם אפשר לכופם, אפילו כי אמרו ליה דמי קטינא אמאי לא נכופם לפרעם, וזה שלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שאמר שכופין אותן. ומיהו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא, משום פריעת בעל חוב מצוה כופין אותו, דה"ל כאומר לולב איני נוטל סוכה איני עושה, דהא נמי מצוה דאורייתא היא, ואפשר דמתורת כפייה נמי יורדין לנכסיו, דעד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו, אלא דלמאן דלית ליה שעבודא דאורייתא כל היכא דאינו לפנינו אין יורדין לנכסיו, אבל כשהוא לפנינו כופין אותו בין בגופו בין בממונו דמצוה דאורייתא היא, אבל גבי יתומים דמצוה דרבנן בעלמא הוא דאיכא אין כופין אותן.

וכתבו הראשונים ז"ל דלא אמרו מצוה על היתומים אלא היכא דשבק אבוהון מטלטלי, אבל מנכסי עצמן לא, והכא הני חמשין זוזי דיהבו ליה מטלטלי דאבוהון הוי. אבל הרשב"א [בבבא בתרא קנ"ז ע"א] כתב דמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהן משלהן אפילו לא הניח להם אביהם כלום, והך מצוה בלא כפייה היא, ובזה עוסקת סוגייתנו, וזהו שלא הזכירו כאן דשבק להן אבוהון מידי אלא קטינא דארעא, אבל אם הניח להם אביהן מטלטלין, בכי האי גוונא מצוה עליהם לפרוע חובתו וכופין אותן בכך, ודאמרינן דאי אמרו ליה דמי קטינא סלוקי סלקוה, היינו טעמא שאע"פ שלא הגבוה אצלו אלא שנתפשרו עמו ואמרו לו דמי קטינא הרי הוא כאילו הגבוה אצלו ממש וחזרו וקנו אותה ממנו, דהוה ליה נכסי דקנו יתמי ולא משתעבדי לבעל חוב.

ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה.

פי' רש"י שמכרה בחיי אביו אם ימות אביו ואח"כ תמות אמו וירש כתובתה שתהיה של זה הלוקח, וכתב הרא"ש [סימן ו'] דלא הוי דבר שלא בא לעולם, דכיון שהירושה עתידה

מחייב למיתב זווי, אמנם כתב האר"ש דאינו ראייה כל כך, דמלוה זו באה מחמת קרקע שקנה, הלכך מצי למיהדר להו האי ארעא דזבן מאבוהון בהני זווי.

רצה מלוי גובה.

כתב הר"ן [נ"ע"ב מדפי הרי"ף] מלוי גובה, כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית גובה בינונית מלוי, דא"ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה. ואע"ג דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי, דהא תנן [גיטין מ"ח ע"ב] אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית, התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תיקון העולם כל שיש לבעל חובו ככל חובו לא יטרוף לקוחות, אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא, ואף עליו מכח טירפא הוא בא. ומה שאמרנו שאם השאיר בינונית דכוותה אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו, דמשמע דאפילו במשועבדים יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו, התם לאו דוקא הנחתי לך מקום לגבות הימנו, אלא הוא מכח מה דאמרינן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, וכמו דאם היה לו לשמעון שתי שדות בינוניות היה יכול לדחותו לבעל חוב אצל איזו שירצה, הכא נמי לוי דאתי מכח שמעון יכול לדחותו אצל הבינונית האחרת, דשמעון מכר לו כל זכות שתבא לידו.

ואם תאמר אם כן גבי עידית וזיבורית מדוע אנו צריכים לטעם דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך, תיפוק ליה מטעם מה מכר לו ראשון לשני כו'. תירץ הר"ן ד"ל דלגבי זיבורית לא די בטעם זה, משום דאפילו שמעון גופיה לא מצי דחי ליה מזיבורית, והטעם הוא משום דדינא דבעל חוב בזיבורית, אלא דמפני תקנתו אמרו שיגבה מן הבינונית, ואי אמר לא ניחא לי בהאי תקנתא וזיבורית אני רוצה כדיני שומעים לו, דאי לא תימא הכי נעלת דלת בפני לוויין לגבי זיבורית, לכן צריך לבוא לטעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך, דעידית לא חזיא ליה, ואפילו משמעון לית ליה, ובזיבורית נמי מצי אמר סבור הייתי דבינונית ניחא לך.

דף צ"ג ע"א

עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו.

כתב הר"ן [נ"א ע"א מדפי הרי"ף] דהאי חזקה לאו חזקת קנין הוא כגון נעל וגדר ופרץ כל שהוא, אלא חזקה כאדם המחזיק בשלו, ואע"פ שקנאה מתחלה בקנין או בחזקה קאמר שאם יצאו עליה עסיקין קודם שהחזיק בה חזקה זו יכול לחזור בו, דכמקח טעות דמי, אבל משהחזיק בה כאדם המחזיק בשלו גלי אדעתא דניחא ליה בה, והיינו דאמרינן משהחזיק בה מאימת כלומר אי זו חזקה היא גילוי הדעת לכך ומהדרינן מכי דייש אמצרי כלומר שעירב המיצר עם שדותיו.

תניא זו משנת רבי נתן א"ר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה.

הרא"ש [סימן ט'] הביא פירוש רבינו חננאל שכתב דקיימא לן בהא הלכה כרבי, ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות שיחלקו בשוה, דהיינו שתקבל כל אחת מאה, אלא כל עזבון המת חולקין לששה חלקים, של מנה נוטלת חלק א' ושל מאתים שני חלקים ושל שלש מאות שלשה חלקים, וכל חדא וחדא נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל כתובתה כי זה הדין דין צדק, ומה שאמר רבי אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו היינו בבבא דרישא ומציעתא, אבל בבבא דסיפא לא פליג רבי אלא בין בתפיסה אחת בין בשתי תפיסות כך הוא הדין כל אחת נוטלת לפי מעותיה, עיין בדבריו שהוכיח ממקומות נוספים שזו דרך החלוקה הנכונה. והרא"ש כתב לחלק בין סוגיא דהכא לסוגיות שהביא רבינו חננאל, דבסוגיות שהביא אין דין שעבוד אלא דין חלוקה או תשלומין, אבל הכא כל הנכסים משועבדים לכתובה, וכל השלש מאות משועבדות לבעלת מנה כמו לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, שכולן אחראים לכתובתה עד שיהא לה כל המנה שלה, הלכך חולקות בשוה. אבל סיפא דחולקות לפי מעות לא קרי ליה חולקות בשוה, ודין צדק הוא אם היו שם שלש מאות כל אחת נוטלת מנה היו שם חמש מאות בעלת מנה נוטלת מנה ואינך כל אחת מאתים, וכן פסק הרי"ף.

אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע.

כתב הרא"ש [סימן י'] הטעם, דבעל המאתים הוה ליה לאתנויי שיטול בריוח לפי הקרן, ומדלא התנה אנו אומדים דעתו שהסכים שיטול בעל המנה חצי הריוח לפי שהוא חריף ובקי במשא ומתן או שום אמתלא אחרת, לפי שדרך כל המשתתפין להתנות לחלוק הריוח לפי הקרן ומדלא התנה ודאי אומדנא דמוכח הוא.

דף צ"ג ע"ב

אמר רבה מסתברא מלתא דשמואל כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ורב המנונא אמר אפילו לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע.

כתב הרא"ש [שם], פירוש, שנמלכו עליו להעמידו לטביחה לחלוק באברין ואח"כ נזדמן להם שמכרוהו חי, זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו, הואיל ואילו טבחוהו וחלקו איבריו הרי זה נוטל שליש מגופו וזה נוטל שני שלישים. ורב המנונא אמר אפילו לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע, ולא דוקא כשלקחו לחרישה דה"ה נמי לקחוהו לטביחה ועומד לטביחה או לקחו פירות וכלים הראוין ליחלק, אלא משום דרבה נקט שור לחרישה ועומד לטביחה נקט איהו נמי האי לישנא, ועיין ברא"ש שביאר דעת רב המנונא לפי הירושלמי [ה"ד], דבסחורה עשרה זוזים עושים כמו תשעים, דכשיש סחורה במאה, אם יש בידו רק תשעים אינו יכול לקנותה, וכשנותן לו עשרה אלו יכול לקנותה, נמצא

דף צ"ד ע"א

אמר רב הונא הנהו תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד ואזיל חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אידך למימר ליה לאו בעל דברים ידידי את אלא שליחותיה קא עביד.

כתב הרא"ש [סימן י"ב], מיהו אם האחד סתם טענותיו ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה והשני מצא עדים או ראיה לא הפסיד בטענת הראשון. וכן אם הודה הראשון והפסיד בהודאתו לא יפסיד השני בהודאת הראשון אם הוא כופר, ולא אמרינן דהפסיד במה שלא בא אלא בדבר שאין יכול לשנות בטענתו ממה שטען הראשון. ונפקא מינה שב"ד יורדין לנכסיו ואינו יכול לדחות עצמו עד שירדו עמו לדין, שכתבו פסק דין עליו כאילו כבר ירד לדין. והרמב"ם ז"ל כתב [פ"ג מהלכות שותפין ה"ג] דכי אזיל חד מינייהו לדינא בהדי חד מצי אידך למימר לא אדון עמך אלא על חלקך, שהרי כשיבא חברך אצטרך לדון עמו. וכתב הרא"ש דליתא, חדא דמה איכפת ליה שידון על הכל, אם יזכה בדין נגדו הרי נפטר מחלקו, ועוד מצי אמר ליה האי אם ארד עמך לדין על החצי ואזכה בדין אצטרך לחלק אותו עם שותפי משום דאמר לי מאן פלג לך, הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אם לא שירד עמו לדין על הכל, צריך להשיב לו על הכל.

שאלו חשובים כאלו, ולכן שותפים תמיד שוים, עיי"ש עוד. וכתב הרא"ש דיש מפרשים דרב המנונא לא אמר אלא בשור לחרישה ועומד לטביחה, אבל בשור לטביחה ועומד לטביחה מודה רב המנונא דחולקין לפי המעות.

ורבינו חננאל והרי"ף פסקו כרב המנונא דפשטא דברייתא כוותיה ומדמשני נמי רב נחמן מתניתין כוותיה, אלא שהרי"ף פירש דווקא שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע אם מכרוהו בעודו חי, אבל אם טבחוהו חולקין לפי המעות, וכל שכן לקחוהו לטביחה. וסיים הרא"ש, דכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בסתם לוקח המועט כמרובה בשכר ובהפסד, והטעם כמפורש בירושלמי או משום אומדנא דמוכח כדפרישית.

והר"ן [נ"ב ע"א מדפי הרי"ף] כתב דהאי דנקט לחרישה ועומד לטביחה רבותא אשמועינן, דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמיפלג בשוה נחות בשותפות, השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול כל אחד לפי מעותיו, כך כתב רש"י ז"ל, ומלשונו זה נראה דדוקא בששחטוהו, הא מכרוהו חי אע"פ שנמלכו בו קודם מכירה לטביחה השכר לאמצע, ולרב המנונא אפילו טבחוהו ממש השכר לאמצע. אמנם לפי פירוש זה הלשון ועומד לא אתי שפיר. וכתב הר"ן דיותר נראים דברי הרי"ף ז"ל דעומד היינו שנמלכו עליו לבד, אבל טבחוהו הכל מודים, אף רב המנונא, שהשכר לפי מעות.